

**Pomysł Na Miasto (PnM) UrbanLab Gdynia
w obszarze adaptacji do zmian klimatu w mieście**

1. TYTUŁ (ok. 100 znaków)

Nazwij swój pomysł – jednym zdaniem spróbuj opowiedzieć o nim.

Pamiętaj, że proponowana mikroinnovacja miejska powinna dotyczyć obszaru adaptacji do zmian klimatu w mieście. Uwaga: Nazwa nie powinna zawierać nazw własnych.

Osiedlowa Wypożyczalnia Narzędzi (OWN) – weź sprawy w swoje ręce!

2. ESENCJA (ok. 100 słów)

a) O co chodzi w Twoim pomysle – co chcesz zrobić, dlaczego, jaki będzie efekt?

Opisz w maksymalnie 3 zdaniach swój pomysł, tak, aby był zrozumiały dla innych.

Uwaga! Ten opis będzie pojawiał się zawsze tam i wtedy, gdy będzie mowa o Twoim pomysle.

Jesteśmy przyzwyczajeni do bibliotek, w których wypożyczamy książki. A co gdyby na naszych osiedlach istniały też biblioteki, w których możemy wypożyczać narzędzia – np. wiertarkę, by powiesić na ścianie obraz lub śrubokręt, by w końcu dokręcić ten poluzowany zawias w drzwiach od szafy? Dzięki korzystaniu z takich wypożyczalni nie tylko unikniemy zbędnych wydatków (kolejny zestaw kluczy), ale i ograniczymy emisję dwutlenku węgla wywołaną produkcją setek narzędzi, które potem i tak zalegają w naszych szufladach – bo średnio używamy ich kilka razy do roku. Osiedlowa Wypożyczalnia Narzędzi to ponadto miejsce, do którego możesz przyjść na różnego rodzaju warsztaty czy wydarzenia, zwłaszcza te związane z rozwojem umiejętności technicznych. A wszystko to tak proste, jak wypożyczenie książki w zwykłej bibliotece.

3. ZASIĘG (ok. 100 słów)

a) Jakiego obszaru i/lub poziomu dotyczy pomysł?

Obszar: (np.) ogólnomiejski, dzielnica (nazwa), osiedle (nazwa / lokalizacja).

Poziom: (np.) lokalna społeczność, klub sąsiedzki, wspólnota mieszkaniowa (obszar/zasięg funkcjonowania), mieszkańcy zainteresowani/zaangażowani w tematykę zmian klimatu/ekologię.

Wypożyczalnia powinna być łatwo dostępna dla wszystkich członków lokalnej społeczności w ramach codziennych sprawunków – a zatem powinna być ukierunkowana na zasięg osiedlowy. Nie ma jednak przeszkód, by korzystały z niej także osoby z innych osiedli. Jednocześnie miejsca takie mogą być replikowane na różnych osiedlach w mieście, co sprawi, że w przyszłości pomysł ten może mieć zasięg ogólnomiejski. Kluczem do sukcesu takich inicjatyw wydaje się ich zakorzenienie w lokalnej społeczności, dzięki czemu wypożyczenie potrzebnego akurat narzędzia jest tak łatwe, jak pójście do sklepu po podstawowe zakupy. Celowo nie wskazuję tu konkretnego osiedla – pomysł ten można wdrożyć na wielu z nich, więc pozostawiam to do oceny w ramach dalszych analiz, które uwzględnią gęstość zaludnienia, dostępność transportową czy specyfikę lokalnej społeczności osiedla.

4. KONTEKST (ok. 200 słów)

a) Jak wygląda sytuacja, dla której proponujesz rozwiązanie?

b) Czy opisana przez Ciebie sytuacja ma charakter stały, czy czasowy/powtarzalny?

c) Czy zauważyłaś/-eś potrzebę, która wymaga reakcji? Jaką?

Każdy i każda z nas musi czasem wykonać w domu drobne prace, które wymagają użycia różnego rodzaju narzędzi – wiertarki, młotka, klucza, śrubokręta, kombinerek, poziomicy, pilnika itd. Problem w tym, że zakupienie kompletu narzędzi, które pokryją wszystkie potencjalne potrzeby, to ogromny wydatek tak dla naszych kieszeni, jak i dla środowiska. Produkcja narzędzi (zwłaszcza elektronarzędzi) niesie ze sobą istotne oddziaływanie na klimat i środowisko poprzez emisję gazów cieplarnianych i wydobywanie wielu materiałów ze skorupy ziemskiej. Co więcej, większość z nas używa narzędzi sporadycznie, a zatem w efekcie obciążamy klimat i planetę tylko po to, by głównie leżały bezczynnie. To bardzo nieefektywny sposób wykorzystywania zasobów. Należy także zauważyć, że wraz z postępującymi zmianami klimatu ceny energii i materiałów potrzebnych do produkcji narzędzi będą rosły – a zatem wzrosną też ceny wielu narzędzi, na które coraz mniej osób będzie mogło sobie pozwolić. O ile więc potrzeba dokonywania okazjonalnych napraw jest oczywista, o tyle wątpliwa jest konieczność (i możliwość) indywidualnego posiadania wszystkich narzędzi, w tym każdego z kilkunastu rodzajów i rozmiarów kluczy (płaskich, nasadowych, imbusowych), śrubokrętów (płaskich,

krzyżaków) czy wiertel (do drewna, betonu, metalu itd). Stąd też pomysł utworzenia na wybranym osiedlu w Gdyni – a docelowo na wielu osiedlach polskich miast – wypożyczalni narzędzi, która umożliwi mieszkańcom wypożyczenie poszukiwanego narzędzia na takiej samej zasadzie, jak wypożycza się książkę w bibliotece.

5. INSPIRACJA (ok. 100 słów)

- Czy problem/potrzeba dotyczy bezpośrednio Ciebie i/lub Twojej społeczności/grupy odniesienia?
- Czy problem/potrzeba jest dobrze widoczna w całym mieście? Czy w części miasta? Czy chcesz zaangażować się w działania na rzecz tego problemu/potrzeby?
- Skąd pomysł na rozwiązanie?

Problem zmian klimatu dotyczy każdego i każdej z nas, ale i kwestia dostępu do dobrych narzędzi jest problemem uniwersalnym. Wiele osób dokonuje drobnych prac w swoich domach – a wiele nie robi tego z uwagi właśnie na brak odpowiednich narzędzi. Niektórzy mają w domach narzędzia, ale często ich niska jakość sprawia, że drobne prace stają się frustracją zamiast źródłem satysfakcji. Odczuwany przez wiele osób brak odpowiednich umiejętności technicznych również może stanowić barierę. Proponowana wypożyczalnia odpowiadałaby na te potrzeby, bo poza samym dostępem do narzędzi mogłaby także organizować zajęcia z zakresu podstawowych umiejętności technicznych – które przydadzą się wszystkim i wzmocnią więzi w lokalnej społeczności.

6. INNOWACJA (ok. 100 słów):

- Na ile Twój pomysł jest unikalny i innowacyjny (względem tego, co obserwujesz w mieście)?
- Czy był już gdzieś wcześniej wykorzystany? Jeśli tak – gdzie i/lub przez kogo? (np. miasta, społeczności, instytucje, organizacje, etc.)
- Skąd można czerpać doświadczenie we wdrażaniu podobnych rozwiązań?

W Gdyni istnieje co najmniej jedna organizacja, która wspiera otwarty dostęp do narzędzi i rozwój kompetencji technicznych poprzez współpracę lokalnej społeczności: jest to FabLab Trójmiasto (<http://www.fablabt.org/>; w Trójmieście jest też FabLab Gdańsk: <https://fablab.gdansk.pl>). FabLab zapewnia dostęp do zaawansowanych narzędzi (drukarek 3D, obrabiarki CNC), ale bez możliwości wypożyczania narzędzi do domu. Takie wypożyczalnie funkcjonują jednak w wielu miejscach za granicą, gdzie określa się je terminem Library of Things (wypożyczanie różnych przedmiotów, nie tylko narzędzi) albo Tool Library (tylko narzędzia). Prowadzone są przez samorządy (czasem także poprzez rozszerzenie zasobu bibliotek publicznych o narzędzia), organizacje pozarządowe, rządziej podmioty prywatne. Znaleźć je można np. poprzez mapę Local Tools (<https://localtools.org/find/>) wskazującą 130 takich miejsc na świecie, z czego kilkanaście w Europie.

7. DZIAŁANIE (ok. 300 słów)

- Na czym konkretnie polega pomysł?
- Co i/lub jakie działania i w jakiej kolejności (krok po kroku) obejmuje?

Istotą pomysłu jest założenie i prowadzenie przez gminę Gdynia we współpracy z organizacjami pozarządowymi wypożyczalni narzędzi, której grupą docelową są mieszkańcy wybranego do pilotażu osiedla, ale z oferty której skorzystać mogą też wszyscy mieszkańcy Gdyni (lub nawet Trójmiasta). Wypożyczalnia działa jak zwykła biblioteka: aby uzyskać dostęp do zbiorów, mieszkaniac najpierw zakłada kartę (może być zintegrowana z Metropolitalną Kartą do Kultury), podpisując przy tym regulamin i, ewentualnie, uiszczając opłatę zapisową. Wykaz i opis dostępnych narzędzi znajduje się w katalogu on-line (w którym widnieją też informacje o aktualnym wypożyczeniu lub rezerwacji), ale narzędzia z odpowiednimi opisami są też wystawione bezpośrednio na półkach wypożyczalni; opcją jest też opracowanie aplikacji na telefony, która umożliwi przeglądanie katalogu i rezerwację narzędzi. Korzystanie z wypożyczalni jest albo bezpłatne, albo płaci się za nie niewielką, symboliczną kwotę. Wypożyczalnia jest obsługiwana przez osoby z odpowiednią wiedzą techniczną. Przy wypożyczeniu oraz zdawaniu narzędzia pracownik/czka wspólnie z wypożyczającym/ą sprawdzają stan narzędzia i notują ew. uwagi. Razem z narzędziem wypożyczający/a otrzymuje instrukcję obsługi. Zalecana jest także sprzedaż lub – jeśli znajdzie się sponsor – bezpłatne wydawanie środków BHP (rękawiczki, okulary ochronne, maseczka, zatyczki do uszu itp.).

Drugą proponowaną funkcją wypożyczalni jest organizacja warsztatów, kursów czy pokazów o tematyce powiązanej z umiejętnościami technicznymi, przy czym mogą być one organizowane przez podmioty współpracujące z wypożyczalnią. Wypożyczalnia musi w tym celu posiadać odpowiednią przestrzeń do organizacji wydarzeń. Co do zasady, wypożyczalnie takie mają własny, wydzielony lokal, choć za granicą zdarza się też łączenie ich np. z istniejącą miejską biblioteką publiczną lub innymi instytucjami. Istnieją także warianty bezobsługowe, w których wypożyczalnie działają na zasadzie paczkomatów – rozwiązanie to jednak nie ma wymiaru prospołecznego, w związku z czym powinno być rozważane raczej dopiero na etapie ew. budowy sieci wypożyczalni. Opcjonalnie możliwe jest także połączenie usługi wypożyczalni z możliwością przeszkolenia przez współpracujących z wypożyczalnią profesjonalistów. Osoba taka mogłaby przeszkolić wypożyczającego/a na terenie samej wypożyczalni albo w miejscu, w którym wykonana ma być praca z użyciem wypożyczanego narzędzia. Wypożyczalnia działałaby wtedy jako łącznik pomiędzy wypożyczającymi a fachowcami, którzy mogliby w ten sposób poszerzyć zakres swojej działalności. Istnieje wiele wariantów zrealizowania tego pomysłu – można np. stworzyć wypożyczalnię przedmiotów (nie tylko samych narzędzi) albo tzw. repair cafe (połączenie kawiarni i warsztatu) – ale należy to najpierw uzgodnić ze społecznością, która byłaby wstępnie zainteresowana utworzeniem wypożyczalni na swoim osiedlu. Partycypacyjne podejście do samego ukształtowania pomysłu, jeszcze przed jego realizacją, znacznie zwiększy szanse na jego powodzenie.

8. **INTERESARIUSZE (ok. 100 słów).**

- Do jakiej konkretnie grupy docelowej – odbiorców i uczestników – skierowany jest pomysł? (np. młodzież w wieku od ... do ..., seniorzy, matki z dziećmi, osoby z niepełnosprawnościami)
- Komu pomoże rozwiązanie i ile osób może na nim skorzystać?
- Komu może przeszkadzać?
- Czy jest sposób, aby wszystkie strony były zadowolone?

Grupą docelową pomysłu są wszyscy mieszkańcy Gdyni (a najlepiej Trójmiasta), a w szczególności mieszkańcy osiedla, na którym powstanie pierwsza taka wypożyczalnia. Dostępność do jej zasobów powinna być regulowana tak samo, jak dostęp do miejskich bibliotek publicznych. Do rozważania pozostają kwestie formalne związane z dostępem osób niepełnoletnich. Ważne jest takie skonstruowanie regulaminu wypożyczalni, by zapewnić bezpieczeństwo użytkowania sprzętów oraz ich trwałość, a także zwrot sprzętu w terminie. Wskazane jest prowadzenie regularnych szkoleń lub warsztatów z obsługi poszczególnych narzędzi, dzięki którym zapewni się bezpieczeństwo i trwałość użytkowania oraz zniweluje się barierę dostępności w postaci braku znajomości danego narzędzia. Wypożyczanie narzędzi różni się nieco od wypożyczania książek, ale nie jest to różnica nie do pokonania przy konstruowaniu regulaminu.

9. **BUDŻETOWANIE**

- Jak najefektywniej oszacować/zabudżetować realizację pomysłu?
 - Na jakie konkretne działania (w kolejności zakładanej realizacji wg pkt. 7) potrzebne są środki?
 - Jakie działania mogą być zrealizowane w ramach wolontariatu i/lub innej formy zaangażowania społecznego?
 - Kto i jak może dodatkowo wesprzeć finansowo realizację pomysłu?
 - Jeśli znasz, podaj kreatywne rozwiązania, które pozwolą zmniejszyć koszt realizacji pomysłu?
- Uwaga! Budżetowanie należy wypełnić w oparciu o własne doświadczenie i rozeznanie. W przypadku niewskazania kosztów poszczególnych części składowych/działań i/lub orientacyjnego kosztu całości, zostanie przyjęta maksymalna kwota budżetu 30 000 zł brutto weryfikowana na etapie oceny pomysłu.*

Z uwagi na charakter pomysłu, tj. ciągłą działalność wypożyczalni, oraz wiele kosztów, których nie potrafię oszacować, zdecydowałem się nie tworzyć fikcyjnego budżetu „na oko”. Moje szacunki wskazują, że wyposażenie wypożyczalni w zasób narzędzi umożliwiający podstawowe rozpoczęcie jej działalności (po 3 szt./kpl. każdego z 35 typów narzędzi) to wydatek rzędu nieco ponad 5000 zł brutto. Niestety nie mam kompetencji do określenia dokładnych kosztów personalnych, wynajmu lokalu czy też przygotowania systemu do obsługi wypożyczeń – zwłaszcza że te mogą zależeć od wkładu pracy wolontaryjnej lub np. uzyskania lokalu z zasobu miasta. Stąd też przyjmuję maksymalną możliwą kwotę budżetu na pomysł, tj. 30 000 zł brutto. W tabeli poniżej wymieniam części składowe oraz możliwe formy uzyskania zewnętrznego finansowania lub wkładu finansowego.

Części składowe / Działania	Środki finansowe i inne formy finansowania lub wkładu niefinansowego / Szacunkowy koszt
Pozyskanie narzędzi do wypożyczalni	Możliwe darowizny od firm i osób prywatnych.
Personel obsługujący wypożyczenia (min. 1 pełny etat).	Personel wymaga oczywiście miesięcznego wynagrodzenia, które wykracza poza jednorazowy budżet na realizację pomysłu. Możliwe zaangażowanie wolontariuszy związanych z trójmiejskim środowiskiem DIY (ang. <i>do-it-yourself</i> : „zrób to sam”).
System zarządzania wypożyczeniami	Przygotowanie systemu (opcjonalnie towarzyszącej aplikacji na smartfony) do przeglądania katalogu i rezerwacji narzędzi. System może bazować na systemie używanym w bibliotekach publicznych. Możliwe zaangażowanie wolontariuszy związanych z trójmiejskim środowiskiem DIY (ang. <i>do-it-yourself</i> : „zrób to sam”).
Organizacja szkoleń i warsztatów	Mogą być organizowane przez partnerów inicjatywy, a niekoniecznie samą wypożyczalnię.
Wynajem lokalu	Wymaga miesięcznego wydatku, który wykracza poza jednorazowy budżet na realizację pomysłu. Możliwe udostępnienie lokalu z zasobu gminy Gdynia (w tym np. z lokali do dyspozycji danej Rady Dzielnicy).
Wyposażenie lokalu	Urządzenie wnętrz pod kątem wypożyczalni i warsztatów (półki, stolik, komputer, toaleta, etc.).
Potencjalnie wpływy do budżetu wypożyczalni i wkład niefinansowy	
Oplaty za wypożyczenia	Możliwe jest przyjęcie niewielkich opłat za wypożyczenia lub wydanie „karty biblioteczeń” – jednak takich, które mają wymiar symboliczny, a nie mają za cel finansowanie działalności całej wypożyczalni. Wypożyczalnia powinna być traktowana jak dobro publiczne, którego celem nie jest tylko zysk finansowy, ale też inne korzyści dla mieszkańców (dostęp do narzędzi, rozwój kompetencji, budowa więzi społecznych).
Kary za przetrzymanie	Tak jak w przypadku zwykłej biblioteki za przetrzymanie narzędzi powinna być nakładana (symboliczna) kara finansowa. Zniszczenie lub zgubienie narzędzia można zrekompensować wpłatą lub samodzielnym zakupem narzędzia i przekazaniem go wypożyczalni.
Darowizny rzeczowe od firm	Podmiot prowadzący wypożyczalnię może aktywnie poszukiwać firm, które chciałyby zasilić zbiory wypożyczalni przekazaniem narzędzi lub poprowadzić szkolenia z ich obsługi. Mogą to być zarówno producenci/dystrybutorzy narzędzi jak i firmy budowlane wymieniające wyposażenie. Z doświadczenia w jednej z polskich ekowiosek wiem, że w ramach kampanii promocyjnych CSR (biznesu odpowiedzialnego społecznie) firmy narzędziowe są skore do przekazania narzędzi w zamian za umieszczenie stosownej informacji np. na stronie internetowej obdarowywanego podmiotu.
Darowizny rzeczowe od osób prywatnych	Również osoby prywatne mogą przekazywać narzędzia do wypożyczalni, co od dawna ma miejsce w zwykłych bibliotekach. Rosnąca świadomość ekologiczna i popularność minimalizmu sugerują, że więcej osób będzie coraz chętniej oddawać swoje prywatne własności do zbiorów publicznych. W moim środowisku widzę już osoby, które przekazują prywatne księgozbiory do bibliotek (także z myślą, że potem mogą nawet wypożyczyć „własną” książkę, kiedy chcą do niej wrócić).

10. ZAANGAŻOWANIE (ok. 100 słów):

- Jak chcesz i możesz pomóc w realizacji pomysłu? (np. wkład wolontariacki, własny, rzeczowy, crowdfunding, crowdsourcing, sponsorski, etc.)
- Kto jeszcze w mieście może wdrożyć lub wesprzeć pomysł/rozwiązanie (np. jednostka miejska, instytucja kultury, organizacja, firma, etc.)?
- Jakie grupy osób w mieście mogą być potencjalnie zaangażowane w realizację pomysłu?
- Jak do nich dotrzeć i jak przekonać do zaangażowania w realizację?

Bardzo chętnie podzielę się zbieraną podczas pracy nad doktoratem wiedzą o inicjatywach ruchu do-

it-yourself takich jak proponowana wypożyczalnia; jestem m.in. autorem artykułu, w którym rozważam potencjał Fab Labów i makerspace'ów dla procesu rewitalizacji centrum Chorzowa (zob. link poniżej). Przy okazji niedawnej wizyty w Trójmieście nawiązałem kontakt z FabLabem Trójmiasto, którego przedstawiciele wyrazili wstępne zainteresowanie pomysłem. Dzięki swojej legitymizacji i rozpoznawalności Urząd Miasta mógłby także stosunkowo łatwo zachęcić firmy narzędziowe do przekazania dotacji rzeczowej na rzecz inicjatywy w zamian za publikację informacji o sponsorach. Z pewnością inicjatywą będą zainteresowane także aktywne w Gdyni ruchy miejskie oraz ruchy społeczne aktywne w tematyce zmian klimatu, ekonomii współdzielenia i rozwoju lokalnego.
https://www.academia.edu/37581754/From_Chorzow_steelworks_to_Chorzow_still_works_Distributed_manufacturing_as_a_basis_of_the_revitalization_of_Chorzows_city_centre_Chorzow_wciąż_działa_Koncepcja_rozproszonego_wytwarzania_jako_podstawa_rewitalizacji_centrum_Chorzowa

11. REALIZACJA (ok. 100 słów)

- a) Kiedy i jak długo może działać rozwiązanie?
- b) Czy pomysł ma charakter jednorazowy, seryjny, ciągły, związany z porą roku i/lub jego realizacji uzależniona jest od innych warunków – jakich?

Rozwiązanie ma charakter ciągły i może działać całorocznie. Warsztaty oraz inne wydarzenia organizowane w wypożyczalni mogą odbywać się regularnie z uwzględnieniem okresów o niższym/wyższym zainteresowaniu lub (nie)obecności wybranych grup docelowych (np. wakacje).

12. ZMIANA (ok. 100 słów)

- a) Jak Twój pomysł może zmienić Gdynię w obszarze adaptacji do zmian klimatu w mieście?

Współdzielenie narzędzi może wydawać się mało związane ze zmianami klimatu. Mimo to proponowana wypożyczalnia jest istotna w tym kontekście z trzech powodów. Po pierwsze przyczynia się ona do obniżenia emisji CO₂ mieszkańców Gdyni (liczonych wg miejsca konsumpcji) dzięki zmniejszeniu ilości kupowanych narzędzi, z produkcją których wiąże się wysokoemisyjny proces wydobycia materiałów, produkcji, transportu oraz utylizacji (lub recyklingu). Po drugie: publiczne wypożyczalnie narzędzi zwiększają odporność społeczności miasta na globalne zawirowania cen surowców i energii – przekładające się na końcowe ceny narzędzi w sklepach – które wraz z postępującymi regulacjami emisji CO₂ będą rosły. Po trzecie, pomysł ten podniesie świadomość mieszkańców w zakresie wpływu wyborów konsumenckich na zmiany klimatu i, co równie ważne, pozwoli im choć częściowo „wziąć sprawy swoje ręce”, przekładając się na poczucie sprawczości w procesie łagodzenia zmian klimatu i adaptacji do nich.

POMYSŁODAWCA: Robert Skrzypczyński